

VERKLARING VAN VERHOOR VAN GETUIGE-DESKUNDIGE

Naam: Robin Fransman

Geboortedatum: 11 november 1968

Geboorteplaats: Amsterdam

Beroep: consultant

De getuige-deskundige heeft het volgende verklaard:

Eenzijds ben ik hier omdat ik denk dat de commissie goed bezig is. Ik denk dat het heel goed is dat jullie de verhalen van gewone mensen die getuigenissen willen geven van hun gewetensnood op deze manier vastleggen. Anderzijds denk ik dat de media hier echt iets laat liggen. Het is dus belangrijk dat dit gebeurt.

Kunt u vertellen wat Herstel NL is?

Ik denk dat ik moet beginnen uit te leggen hoe ik bij het coronabeleid betrokken ben geraakt. Toen in maart de crisis uitbrak, was de sfeer op Twitter dat je je er niet mee mocht bemoeien als je geen viroloog o.i.d. was. Ik dacht bij het beginnen van de lockdown: dit is de grootste herverdeling van geld, geluk en gezondheid die ik ooit heb gezien. Daar zou dan geen debat over mogen plaatsvinden? Ik kon niet begrijpen dat mensen dat vonden. Ik schrijf al heel lang over beleidsvraagstukken. Zo ben ik begonnen met een serie aan stukken over het coronabeleid genaamd Rekenen Aan Corona. Die stukken werden gepubliceerd in een vakblad voor economen genaamd Economisch Statistische Berichten (ESB). Deze stukken werden goed gelezen. De eerste paar artikelen schreef ik alleen. Daar kwam veel respons op. Op een gegeven moment meldde Wouter Bos dat ik eens moest praten met Erik Jan Vlieger. Die heeft zich toen aangesloten, evenals een veiligheidsadviseur van Shell. De schrijversgroep groeide. In oktober van 2020, bij de tweede lockdown, werden wij gebeld door allerlei mensen die zeiden dat we iets moesten doen omdat het beleid disproportioneel was. Dat waren allemaal hoogleraren, medici, economen, beleidswetenschappers etc. Wij hebben toen een manifest opgesteld dat we op 4 december hebben gepubliceerd als Herstel NL. Dit was beleidstechnisch gericht op het beleid dat we hadden ontwikkeld met de serie artikelen. Waar wij voor pleiten is dat de kwetsbare groep beter beschermd en gefaciliteerd moet worden. Als men dat doet ontstaat er voor de rest van de mensen meer ruimte voor vrijheid. Dat noemen wij risicogestuurd beleid. Wij hebben dus het kabinet verzocht:

1. Reken risicogestuurd beleid door. Laat dit modelleren zodat we weten hoe kansrijk het beleid is en of het werkt. Wij hadden ook een hele serie wetenschappelijke artikelen (uit het buitenland) waaruit bleek dat dit goed zou werken.
2. Hanteer een transparant afwegingskader.
3. Houd in het oog dat gezondheid meer is dan alleen de afwezigheid van corona.

Dit deden wij niet zonder voorbereiding. Wij hebben ministers, burgemeesters, zorgbestuurders, OMT-leden, Tweede Kamerleden en meer mensen gesproken en verzocht hiernaar te kijken. De respons die we kregen was overwegend positief. De meeste mensen zeiden te denken dat wij inhoudelijk gelijk hadden. Echter zeiden ze ook dat het politiek gezien erg ingewikkeld was, of dat ze het persoonlijk met ons eens waren maar vanuit hun functie er niets mee konden. In het OMT heeft ons plan ook op de agenda gestaan, en het is daar ook weer afgevoerd. Er is besloten dat er niets mee gedaan ging worden. Vlak voor Kerstmis hoorden wij dat het in het OMT was afgeschoten. Premier Rutte had gezegd dat hij geen risicogestuurd beleid wilde. Dat kwam ook door de frame dat wij bejaarden in kampen wilden stoppen. Dit is een frame die ook gevoed is door het ministerie van VWS, terwijl dit nadrukkelijk niet ons voorstel was.

In januari zaten wij dus met de vraag wat nu te doen. U moet u voorstellen dat de leden van Herstel

NL meededen om twee redenen. De eerste reden was dat ze echte geloofden en geloven dat er ten opzichte van de lockdown een superieur beleid is. De tweede reden is dat zij zich ernstige zorgen maakten over de kwaliteit van de democratie; omdat ze zagen welke enorme druk er werd uitgeoefend op mensen die simpele vragen stelden of kritiek hadden. De druk die kwam via e-mail, whatsapp, telefoon etc. baarde hen ernstig zorgen. Ook hadden zij zorgen over de eenzijdigheid in de media en de manier waarop mensen niet alleen inhoudelijk werden aangevallen, maar ook op hun reputatie. Dat blijkt ook uit het feit dat van de achttien mensen die meewerkten aan Herstel NL, slechts negen hun handtekening onder ons manifest hebben gezet. De anderen durfden dat niet in het licht van de repressieve samenleving die was ontstaan. Toen ontstond het idee dat als de beleidsmakers zelfs geen beleidsalternatief wilden doorrekenen en niet met ons in gesprek wilden, dat we dan van Herstel NL een iets formelere groep moesten maken. Als men een rechtspersoonlijkheid heeft, kan men namelijk ook fondsen werven. Wij wilden een publiekscampagne opzetten. Herstel NL is nu een stichting. We hebben nu een aantal werkgroepen (juridisch, social media, etc). Van tijd tot tijd publiceren die werkgroepen ook artikelen. We vonden het belangrijk om een publiekscampagne te doen omdat er verkiezingen in aantocht waren. We vonden het belangrijk dat mensen zich konden uitspreken over het coronabeleid.

Is er aan Herstel NL verzocht om te stoppen met de campagne tot na de verkiezingen?

Ik kan u vertellen wat ik de kranten heb verteld. Op een zondag zat Barbara Baarsma bij Humberto. Op de maandag daarna belden Coen Teulings en Barbara Baarsma (leden van Herstel NL) mij op. Coen vertelde mij toen dat zij uit Den Haag het dringende verzoek hadden gekregen om de campagne te staken tot na de verkiezingen. Dat was natuurlijk heel raar. Ik was verbaasd. Als we de campagne niet zouden staken, zouden zowel Coen als Barbara gedwongen zijn om uit Herstel NL te stappen. Met de campagne was veel geld en mankracht gemoeid. We hadden een *commitment* afgegeven aan onze donateurs en de mensen die ons steunden. Ik vroeg dus van wie dat verzoek afkomstig was. Dit wilden ze mij niet vertellen. Ik moest wel weten dat er mensen in Den Haag nu echt met de goede dingen bezig waren, en dat zij zich door onze campagne erg zwaar onder druk voelden staan en geen ruimte hadden om te bewegen. Daarom moesten wij de campagne staken: zodat zij bewegingsruimte zouden krijgen. Dan zou er beter beleid komen. Ik heb toen gevraagd of we dan niet met deze mensen om de tafel konden om dit te bespreken, ook zodat ik aan de donateurs en vrijwilligers zou kunnen uitleggen waarom de campagne gestaakt moest worden. Vervolgens heb ik gevraagd waar dit dan vandaan kwam. Kwam het van de testlobby? Op dat moment werd de testsamenleving voorbereid door onder andere VNO NCW en de grote banken. Het antwoord was nee. Kwam het dan van de departementen? Ook niet. Het enige dat Barbara kwijt wilde was dat ze gebeld was door wetenschappers en ambtenaren. Ik heb toen gevraagd waarom het dan zo belangrijk was te stoppen tot na de verkiezingen. Het antwoord was dat er in de formatie na de verkiezingen veel meer ruimte zou zijn voor ander beleid. Ik vroeg toen wat er zou gebeuren als we de campagne niet zouden staken. Wat zouden daarvan de negatieve gevolgen zijn? Toen kwam er een verhaal dat ik zowel in de kranten als hier niet zal herhalen. Ik heb in eerste instantie gezegd dat ik de campagne niet zou staken. Achteraf besloot ik echter dat ik dit met het bestuur moest bespreken. Dat heb ik Barbara en Coen per e-mail verteld. Tijdens die bestuursvergadering hebben Coen en Barbara een bericht op LinkedIn gezet met de mededeling dat ze uit Herstel NL waren gestapt.

Klopt het dat ik sindsdien minder hoor van Herstel NL?

Op social media etc zijn we gewoon nog actief. Ook zijn er gewoon nog papers gepubliceerd. Maar in de media (radio, TV etc) zijn we wel minder aanwezig.

Hoe kijkt u naar de economische gevolgen van het huidige beleid?

De economische gevolgen interesseren mij eigenlijk heel weinig. De overheid heeft honderd miljard

uitgetrokken, en dat maakt dat de gevolgen beperkt zijn. Kijkend naar werkloosheid, baanverlies etc. zijn de gevolgen beperkt en zullen ze dat blijven. De economische respons is mijns inziens best goed. Ook het testen en vaccineren heeft banen gecreëerd. Als we het puur hebben over welvaart op macroniveau, zal het effect beperkt blijven. De economische *fall out* is minder belangrijk. Dat neemt niet weg dat er na deze crisis een paar honderdduizend huishoudens economisch sterk beschadigd zullen worden. Dat is voor deze groep en voor de kinderen in deze huishoudens erg treurig, maar ook zeer onrechtvaardig. Als u mij vraagt of het erg is voor de economie, is het antwoord nee. Is het onrechtvaardig? Ja.

De nevenschade is niet de economie. De nevenschade is gezondheid. De lockdown leidt tot gezondheidsproblemen. De lockdown heeft allerlei gevolgen die allemaal kunnen worden vertaald naar gezondheidsschade. Men kan de vraag stellen hoeveel levens er gered en opgeofferd worden met de lockdown. Die vraag vind ik belangrijker dan de economische schade. In de groep die ernstig economisch getroffen worden, zul je dat meer zien. Door stress, verlies aan status, etc. zullen zij minder lang leven. Ook leidt de sluiting van het onderwijs tot een lager opleidingsniveau, iets waarvan wij weten dat het leidt tot een lagere levensverwachting. Er is sprake van een verlies aan levensjaren. Dat is de enorme nevenschade, niet het verlies aan economische activiteiten.

De lockdown schendt grondrechten. Eén van de grondrechten die wordt geschonden door de lockdown is het recht op eigendommen. Eigendom geniet bescherming van de overheid en het is dus verboden om te onteigenen zonder redelijke schadevergoeding. Als men een horecazaak sluit, is dat een de facto onteigening. Men heeft dan niet meer de beschikking over het nut dat de horecazaak oplevert. Men krijgt wel een vergoeding, maar dat is geen vergoeding die de waarde van de onderneming vertegenwoordigt. Ik verwacht dat er ondernemers, waaronder failliete ondernemers, zijn die uiteindelijk schadevergoeding zullen eisen in de rechtbank. Bij onteigening moet er sprake zijn van een schadevergoeding. Ik verwacht dat daar nog vele zaken voor zullen komen. U noemt ondernemers die bij u aan tafel hebben zitten huilen, en die ondernemers, die op economisch niveau misschien niet zoveel betekenen, maar die op individueel niveau heel veel betekenen, moeten zich na deze crisis melden voor een schadevergoeding.

Het doel van de overheid is niet het omhoog houden van de ondernemers. De ondernemers mogen van de overheid creperen. Het doel is het behoud van banen, en daarvoor voldoen de steunpakketten uitstekend. Het doel was nooit het redden van bedrijven. Het doel was om zoveel mogelijk banen door deze crisis heen te helpen. Het is een feit dat er in de horecasector altijd sprake is van erg veel dynamiek. Misschien gaan er nu veel horecazaken failliet, maar in de redenering van beleidseconomen komen daar wel weer nieuwe zaken voor terug. De ethische vraag is natuurlijk wat dit dan betekent voor de ondernemers en hun gezinnen persoonlijk. Maar dat is geen economische vraag.

De menselijke respons bij een crisis is vaak om zoveel mogelijk mensen te redden (*rule of rescue*). Dat was ook de redenering van het kabinet: zoveel mogelijk mensen redden met een lockdown. Dat is solide logica wanneer je gelooft dat er geen alternatief is. Voorbeeld: wanneer je ziet dat er iemand die niet kan zwemmen in het water ligt, zegt de *rule of rescue* dat je er achteraan moet springen en die persoon moet redden. Wat de overheid nu eigenlijk doet, is dat ze mensen met slechte zwemkwaliteiten er achteraan gooien en zeggen, "ga jij die persoon eens redden." Het doet me denken aan de toeslagenaffaire. Daarbij werden mensen door de overheid in de penarie geduwd, en dat zie ik nu weer gebeuren bij de lockdown.

U vraagt mij of mensen pas na de crisis een schadevergoeding kunnen indienen. Mijn antwoord is dat het erg moeilijk is om de schade nu al vast te stellen. Ook is er sprake van veel vrijwillige

bedrijfsstakingen. Het zal juridisch gezien moeilijk zijn om in zo'n geval schadevergoeding te krijgen. Ook bij ondernemers die de crisis overleven zal het lastig zijn om de schade vast te stellen.

Had de samenleving open kunnen blijven met risicogestuurd beleid?

Opener. Risicogestuurd beleid is altijd op basis van vrijwilligheid. Dat betekent dus ook dat het niet alleen gaat om mensen die kwetsbaar zijn. Sommige mensen zijn niet kwetsbaar, maar gewoon angstig. Deze mensen hebben persoonlijk besloten dat ze maximale veiligheid willen. Het gaat erom dat mensen die veiligheid willen, maximaal gefaciliteerd worden. Daarom pleiten wij ervoor dat mensen wanneer zij kwetsbaar zijn op kosten van de overheid in zelfisolatie kunnen in bijvoorbeeld een hotel. Waarom kunnen kwetsbare mensen niet op kosten van de overheid met een taxi reizen in plaats van het openbaar vervoer? Waarom kunnen deze mensen niet tijdelijk in de ziektewet? Waarom worden de uurtjes voor kwetsbaren in de supermarkt niet uitgebreid? Wij pleiten voor veilige zones in de samenleving voor mensen die dat willen. Als men daaraan wil deelnemen, moet men zich ook aan de regels houden. Daarbuiten kunnen dan andere regels gelden. Het idee is dat men elkaar de ruimte laat en elkaar respect geeft. Ook voor onredelijke angst moet ruimte zijn. Zowel voor de groep die elke besmetting wil voorkomen als voor de groep die het virus minder eng vindt, moet ruimte zijn. Dat is het idee van Herstel NL.

Is Herstel NL dan ook voor voorlichting over het werkelijke risico van het virus?

Natuurlijk. Feit is dat in de media de zogenoemde "angstporno" vele malen luider klinkt dan verhalen die het gevaar van het virus nuanceren. Het zou helpen wanneer de overheid de angst voor het virus zou nuanceren. Vooral in het begin van de crisis was het ook beleid om angst te zaaien, omdat mensen zich dan meer aan de regels zouden houden. Echter, angst zaaien erodeert het vertrouwen van de burger in de overheid. Ook is het erg lastig om de angst weer op te heffen. Dat is lastig wanneer men dan weer wil versoepelen, omdat mensen dan al extreem bang zijn gemaakt. Ik denk dus echt dat dit een enorme fout is geweest. Dat hebben wij ook als Herstel NL gedeeld met kabinetsleden.

Heeft Herstel NL ook ideeën over de schadelijkheid van het virus?

Dit is natuurlijk niet de eerste epidemie die we als mensheid meemaken. Alle eerdere epidemieën hebben we overleefd. De geschiedenis leert dat dit virus ooit een keer gaat eindigen (genetisch verval, immuniteit etc).

U heeft als commissie gesproken met verpleegkundigen en politieagenten. Ik heb zojuist gezegd dat Herstel NL zich onder andere ook zorgen maakte over de samenleving en de kwaliteit van de democratie. Dat vindt plaats op alle niveaus. Je ziet in de samenleving steeds hetzelfde schema: mensen ervaren coronabeleid en zien dat het of niet werkt of dat het tot zeer onrechtvaardige uitkomsten leidt. Die mensen hebben dan twee mogelijkheden: ze kunnen in verzet of ze kunnen zwijgen. Als ze zwijgen, dan komen ze in enorme gewetensnood, want je ziet groot onrecht en je zwijgt of moet zelf meewerken. Dat maakt je medeplichtig. Maar voor veel beroepsgroepen betekent niet zwijgen, dus kritiek hebben, dat ze geconfronteerd worden met een enorme hoeveelheid agressie in de vorm van baanverlies, bedreigingen, schelden, aanvallen op de professionele reputatie etc. Dat is natuurlijk een vorm van repressie die wij kennen uit stalinistisch Rusland, de DDR, Cuba, het fascisme etc. Zelfs op het niveau van Herstel NL waren er mensen die slechts anoniem mee wilden werken. Zij zaten met precies dit zelfde dilemma tussen gewetensnood en professionele en sociale uitsluiting. Dit schema vindt op alle niveaus plaats. Deze mensen voelen zich totaal niet gesteund. Niet door hun werkgever, niet door de vakbond, niet door de rechter etc. Zij voelen zich door niemand beschermd. Deze groep gaat zich dan toch organiseren, dus heb je groepen zoals Blue Truth, Herstel NL, Artsen Covid Collectief etc. Je ziet dat zelfs burgemeesters bij uw commissie verklaren omdat zelfs zij in gewetensnood komen. De media pikt dit niet op, en dat is onbegrijpelijk. Ik kan onmogelijk weten

hoeveel mensen in gewetensnood komen, maar ik kan me zo voorstellen dat de mensen die zich uitspreken slechts het topje van de ijsberg zijn.

Dat deze erosie van de samenleving en deze afschuwelijke beperking van de vrijheid van meningsuiting door de media niet worden opgepakt, doet mij echt verdriet. De conclusie die we moeten trekken is dat de intimidatie van mensen heeft gewerkt. Daar is in maart 2020 mee begonnen en dat is in hoog tempo cultuur geworden. Dit is daarvan het resultaat.

Leiderdorp
24 april 2021

Voorgelezen en ondertekend,

.....

Robin Fransman

.....

Drs. Pieter Kuit